

A pézsmapocok európai megjelenését egy demográfiai robbanás követte, majd csökkent az egyedsűrűségük. Időközben "felfedezték" a betolakodót a belső paraziták, a ragadozók (főleg a róka), és megkezdődött az intenzív vadászata. Az európai populációk biometriai vizsgálata kimutatta, hogy az egyedek mind méreteikben, mind testsúlyukban (200-300 grammal) kisebbek, mint az Észak-Amerika-i populációk egyedei. Megjelenését követően sok vitát váltott ki a szakemberek körében is, egyesek nem hittek a meghonosodásban, mások a kártételeitől tartottak. Tény az, hogy a pézsmapocoknak Euráziában nem lévén konkurense sikeresen beilleszkedett nedves területeink életközösségeibe.

A Körös-medence védett területei Romániában

Az alábbiakban csak azokra a rezervátumokra és védett természeti értékekre térünk ki részletesebben, melyeket a Körös-medencében szervezett expedíciók során vizsgáltunk. Hangsúlyozzuk a Körösökbe torkolló karsztvizek jelentőségét és karszt-formátumok változatosságát, illetve ezek megőrzésének fontosságát. A fejezet végén egy átfogó táblázat formájában közöljük a Körös-medence védett területeit, a lehetőségekhez mérten a teljességre törekedve. Mivel ezen területek különböző – helyi vagy országos – szinten védettek, a rájuk vonatkozó dokumentáció sokszor teljesen hiányzik vagy nehezen hozzáférhető.

A Vízügyi, Erdészeti és Környezetvédelmi Minisztérium 7/27.01.1990. Rendelete az **Erdélyi Szigethegység egy 73 536 hektáros területét** bioszféra rezervátumnak javasolta. E terület természetvédelmi értékeinek jó részét a barlangok, illetve karszt-formák alkotják, melyekről bővebben írunk a következő fejezetben. Az itt található növényritkaságok közül megemlítyük a jósika-orgonát (*Syringa josikae*), tülevelű szegfűt (*Dianthus spiculifolius*), jóó ibolyáját (*Viola jooi*), *Poa molinerii*-t, kövér daravirágot (*Draba lasiocarpa*), tőzegrozsmaringot (*Andromeda polifolia*), mármorkát (*Empetrum nigrum*) stb.

A fauna is igen gazdag, a gerincesek közül megemlítyük a hiúzt (*Lynx lynx*), szirti sast (*Aquila chrysaetos*), búbos cinegét (*Parus cristatus*), hajnalmadarat (*Tichodroma muraria*), havasi sarlósfecskét (*Apus melba*) stb.

A PÜSPÖKFÜRDŐI PECE PATAK REZERVÁTUM

Ez a rezervátum a Tisza-alföld és a Királyerdő lábánál elterülő dombság határánál található 4 hektáros terület. A Pece patak a Sebes-Körös alsó szakaszának mellékpataka. Hidrográfiailag úgy tekinthetjük, hogy ennek a pataknak a forrása jelenleg a püspökfürdői termál tóban található. Régebben a tó fölött egy kis patak és egy tócsa volt ("Ochiul țiganilor"), melyeket a Pece forrásának tekintettek. A termásvíz felfogására végzett fúrásoknak, (melyek csökkentették a források vízhozamát) és a gyors feltöltődésnek köszönhetően, a tó fölötti vizek megszűntek.

A melegvízű tóba ("Ochiul mare") a délkeleti oldalon a "Valea Glighii" hidegvízű patak ömlik. Mivel ez a vízfolyás a száraz periódusban általában

kiszárad, vagy nagyon kis vízhozamú, a tó hőmérsékleti viszonyait csak a beömlés mellett befolyásolja, de ott sem számottevően.

A források környékén a tó vize 35-38 °C-os, a partok mentén pedig 20-25 °C. Ez nagyjából állandó hőmérséklet, csak az igen hideg telek alkalmával csökken számottevően, de akkor is csak a forrásoktól távoleső parti zónákban.

A tóban három endemikus faj él (melyek az egész Földön csak itt találhatóak): a hévízi tündérrózsa (*Nymphaea lotus* var. *thermalis*), bordás toronycsiga (*Melanopsis parreyssii*) és a *Scardinius erythrophthalmus racovitzai* hal.

A rezervátumot elsősorban a hévízi tündérrózsa – Románia flórájának egy igen értékes faja – megőrzésére hozták létre. Először 1798-ban figyelt fel erre a fajra Kitájbel Pál, aki észrevette, hogy különbözik a közönséges tündérrózsától. E faj rendszertani helyét 1908-ban tisztázta J. Tuzson, ő adta a változatnak a "thermalis" elnevezést. Ezt a harmadkori maradványt 1930-ban, Al. Borza botanikus javaslatára természeti értéké nyilvánították.

B. Diaconeasa palinológiai kutatásai, valamint M. Paucă a fosszilis és aktuális csigákra vonatkozó megfigyelései alapján arra a következtetésre jutottak, hogy a hévízi tündérrózsa egy bennszülött, harmadkori maradványnövény, amely túlélte a negyedkor jégkorszakait ebben a sajátos mikroklímájú termálvízben.

Több – főleg antropikus – hatás következményeként a rezervátum ma egy előrehaladott degradációs állapotban van. A közeli Hájó és Rontó települések között épített két itatóval a rezervátumot három részre osztották (melyeket 1938-39 között bekerítettek). Ugyanakkor két malmot is építettek, így a Pece elágazott vize lehűlt. E. Ţopa 1948-ban kísérleti céllal néhány trópusi növényt (*Myriophyllum brasiliense*, *Ambulia heterophylla* és *Cabomba caroliniana*) telepített a patakba, melyek nagy mértékben elszaporodtak, minek következtében a tündérrózsa populációi 80%-kal lecsökkentek. Ezeket a behurcolt növényeket 1967-ben kézi módszerrel eltávolították. Másik két behurcolt növényfaj a *Sagittaria subulata* és a *Ceratopteris thalictroides* páfrány, az utóbbi 1973-74-ben a víztükör 70-80%-át borította. 1973-74 és 1974-75 telén a tó vizét leeresztették, így a behurcolt növényfajok nagyrésze kifagyott, míg a tündérrózsa gyöktörzsei megmaradtak az iszapban.

Régebben a hévízi tündérrózsa az "Ochiul Ţiganilor"-ban is nőtt, ahonnan – a tó megszűnése előtt – a kenderáztatásnak és három trópusi növényfaj betelepítésének következtében eltűnt.

A nyolcvanas évek elején végzett fúrások a hévíz földfelszín alatti körforgását is megzavarták, így csökkent a vízszint az "Ochiul mare" tóban és felgyorsult a tó feltöltődése.

A bordás toronycsiga (*Melanopsis parreyssii*), endemikus és pliocénkori reliktum faj, csak itt, a Pece-patak hévizében él.

A Pece patak és a püspökfürdői termáلتó halfaunája

A püspökfürdői tóban 7 halfaj él, melyek közül egy endemikus alfaj, egy nemrégiben behurcolt egzotikus faj és 5 közönséges, az egész Körös-medencére